

характерне наступне:

— значна частина виробленої продукції залишається в підприємстві для власних потреб, що зменшує величину можливого прибутку.

— низький рівень оплати праці працівників сільського господарства спричинив втрату зацікавленості безпосередніх виробників у її результатах, а й відповідно зниження якості продукції та прибутку, який є одним з джерел власних фінансових ресурсів.

— слабе фінансове планування чи взагалі його відсутність.

— несистемна державна аграрна політика, що характеризується обмеженістю фінансових можливостей держави для впровадження ефективних механізмів регулювання ринків сільськогосподарської продукції; використанням незначних обсягів коштів державного бюджету для підтримання конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору та створення відповідних інфраструктури.

Отже, ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств можливе лише з врахуванням особливостей даної галузі, оцінки та обґрунтування комплексу дій по забезпеченню достатності всіх видів ресурсів та їх ефективного використання. Система чинників економічної ефективності виробництва в сільському господарстві в сучасних умовах повинна включати раціональність поєднання внутрішніх (інформаційна база, виробничі ресурси, менеджмент, виробництво, результати виробництва та маркетинг) та зовнішніх (державна економічна та соціальна політика, ринкове середовище, структурні зміни, інституціональні зміни) чинників, які безпосередньо впливають на кінцевий результат функціонування сільськогосподарського виробництва.

АПРОБАЦІЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ РІЛЛІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Хайнус Д.Д., асистент**

Харківський національний аграрний університет

ім. В.В. Докучаєва

Один з альтернативних методичних підходів до здійснення нормативної грошової оцінки ріллі аграрних підприємств запропоновано в дослідженнях В.І. Сафонові [1]. Використовуючи фактичні статистичні дані про основні економічні показники діяльності

* Науковий керівник – Олійник Т.І., д.е.н., професор

сільськогосподарських підприємств ми апробували цю методику. Результати розрахунків наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок грошової оцінки ріллі в аграрних підприємствах України за методичним підходом В. І. Сафоновой

Показники	Роки						Алгоритм розрахунку показників
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Валова продукція сільського господарства в постійних цінах 2010 р., млн грн	101451,2	96273,6	94089,0	121053,7	113082,3	136514,1	ВП
У т. ч. рослинництва, млн грн	78993,1	71275,2	66812,7	92138,4	82130,2	102825,2	ВП _Q
Посівна площа, млн га	19,5	19,2	19,0	19,5	19,5	19,6	S
Вихід валової продукції рослинництва на 1 га посівної площі, грн/га	4050,9	3712,3	3516,5	4725,0	4211,8	5246,2	$ВВП_Q = \frac{ВП_Q}{S}$
Коефіцієнт рентабельності рослинництва	0,196	0,169	0,267	0,323	0,223	0,115*	К _p =Факт.
Виробничі витрати, грн/га	3387,0	3175,6	2775,5	3571,4	3443,8	4705,1	$ВВ = \frac{ВВП_Q}{(1+К_p)}$
Коефіцієнт нормативного прибутку	0,06	0,05	0,08	0,10	0,07	0,03	$К_{Нпр} = 0,3 \cdot К_p$
Нормативна вартість продукції, грн/га	3590,2	3334,4	2997,5	3928,5	3684,9	4846,3	$Нв = ВВ \cdot (1 + К_{Нпр})$
Диференціальна рента, грн/га	460,7	377,9	519	796,5	526,9	399,9	$\Delta P = ВВП_Q - Нв$
Абсолютна рента, грн/га	179,2	179,2	179,2	179,2	179,2	179,2	$\Delta P = 1,6 \text{ ц зерна} \cdot 112 \text{ грн}$
Загальна рента, грн/га	639,9	557,1	698,2	975,7	706,1	579,1	$ЗР = \Delta P + \Delta P$
Строк капіталізації, років	33	33	33	33	33	33	T=33
Грошова оцінка 1 га ріллі, грн	21116,7	18384,3	23040,6	32198,1	23301,3	19110,3	$ГO_3 = ЗР \cdot T$
Грошова оцінка ріллі, млрд грн	411,8	353,0	437,8	627,9	454,4	374,6	$ГO_p = S \cdot ГO_3$

*Примітка. Попередні дані з джерела [2]

Джерело: авторські розрахунки на основі даних Держстатистики.

Як свідчать наведені дані, розрахункова грошова оцінка ріллі протягом 2008 – 2013 рр. коливалася в межах 18384 – 32198 грн/га за середнього значення за шість років на рівні 22859 грн/га, що на 10,7 % більше проти чинної нормативної грошової оцінки ріллі в Україні станом на 2013 р. Зміни в грошовій оцінці ріллі зумовлені коливаннями економічної ефективності виробництва продукції рослинництва через зміни кон'юнктури аграрного ринку.

Таблиця 2

Розрахунок нормативної грошової оцінки ріллі в аграрних підприємствах областей України за методичним підходом В. І. Сафонові, 2012 р.

Області	Важелі продукції сільськогосподарства в постійних цінах 2009 р., монетрн	У тому числі рослинництва	Посівна площа, тис.га	Вихідомови продукції рослинництва, грн/га	Коефіцієнт рентабельності рослинництва	Виробничі витрати, грн/га	Коефіцієнт нормативного прибутку	Нормативна зарплатя продукції, грн/га	Диференціальна рента, грн/га	Абсолютна рента, грн/га	Загальна рента, грн/га	Срок окупності, років	Грошова оцінка 1 га, грн	Грошова оцінка ріллі, монетрн
АРКрим	30106	16676	5528	3017	0,090	2768	0,027	2842	1744	2530	4273	33	14101	77953
Вінницька	77646	64877	12195	5320	0,179	4512	0,054	4755	5654	2530	8183	33	27006	329332
Волинська	18842	9750	2084	4679	0,221	3832	0,066	4086	5928	2530	8457	33	27909	58162
Дніпропетровська	66444	35208	12614	2791	0,221	2286	0,066	2438	3536	2530	6066	33	21018	252505
Донецька	54480	29623	8893	3331	0,21	2753	0,063	2926	4047	2530	6576	33	21702	192997
Житомирська	32743	28040	5629	4981	0,279	3895	0,084	4221	7606	2530	10136	33	33449	188283
Закарпатська	2332	1004	294	5456	0,131	4824	0,089	5013	4423	2530	6053	33	22945	6746
Закарпатська	34968	26317	10650	2471	0,191	2175	0,057	2194	2774	2530	5304	33	17502	186395
Івано-Франківська	16637	7372	1418	5199	0,174	4428	0,052	4660	5394	2530	7923	33	26147	30776
Київська	97493	57117	8985	6357	0,274	4990	0,082	5400	9570	2530	12100	33	39930	358769
Кіровоградська	54000	49323	12442	3964	0,365	2904	0,110	3222	7420	2530	9950	33	32834	485256
Львівська	35222	27015	7803	3462	0,305	2653	0,092	2896	5664	2530	8194	33	27039	210887
Львівська	26261	16882	2737	6168	0,046	5897	0,014	5978	1899	2530	4428	33	14614	39998
Миколаївська	35271	31284	9249	3382	0,663	2034	0,199	2439	9439	2530	11969	33	39498	365316
Одеська	34933	31893	12724	2507	0,090	2300	0,027	2362	1449	2530	3978	33	13129	167047
Полтавська	82656	63836	13199	4836	0,187	4075	0,056	4303	5334	2530	7863	33	25948	342491
Рівненська	17406	12932	2449	5281	0,108	4766	0,032	4920	3603	2530	6133	33	21237	49561
Сумська	49973	42772	9015	4745	0,227	3867	0,068	4130	6144	2530	8674	33	28624	258045
Тернопільська	37154	33001	5380	6134	0,164	5270	0,049	5529	6050	2530	8579	33	28312	152317
Харківська	63251	49609	12634	3927	0,266	3102	0,080	3349	5775	2530	8305	33	27406	346245
Херсонська	32667	27934	7047	3964	0,123	3530	0,037	3660	3039	2530	5569	33	18377	129502
Хмельницька	59568	47551	8533	5573	0,172	4755	0,052	5000	5725	2530	8254	33	27239	232434
Черкаська	105771	59552	9724	6124	0,306	4689	0,092	5120	10044	2530	12574	33	41495	408492
Чернівецька	10570	6386	1319	4842	0,090	4442	0,027	4562	2798	2530	5328	33	17582	23191
Чернівецька	54429	44748	9211	4858	0,232	3943	0,070	4218	6404	2530	8933	33	29480	271544

Джерело: авторські розрахунки на основі офіційних даних Державної служби статистики України.

Порівняння розрахункової із чинною грошовою оцінкою ріллі свідчить, що протягом аналізованого періоду в усі роки, крім 2013 р., перша була вищою проти другої у 2008 р. у 2,2 раза, у 2009 р. – у 1,7 раза, у 2010 р. – майже удвічі, у 2011 р. – у 2,7 раза й у 2012 р. – на 12,9 %. У розрізі областей розрахункова грошова оцінка ріллі аграрних підприємств у 2012 р. коливалася від 13129 грн/га в Одеській області до 41495 грн/га в Черкаській області (табл. 2).

Таблиця 3

Порівняльний аналіз розрахункової нормативної грошової оцінки ріллі в аграрних підприємствах областей України за методичним підходом В.І. Сафонової із чинною грошовою оцінкою

Області	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		У середньому за 2008–2012 рр.	
	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки	Розрахункова нормативна грошова оцінка, грн/га	Розрахункова у % до чинної нормативної грошової оцінки
АР Крим	19864	172,6	10851	81,9	16159	115,1	28761	204,9	14101	57,2	17947	72,8
Вінницька	24331	236,2	15366	129,5	27706	220,5	38022	302,6	27005	122,4	26486	120,0
Волинська	13321	142,9	13218	123,1	19802	174,1	29264	257,3	27909	139,7	20703	103,6
Дніпропетровська	25596	252,7	20069	172,0	28435	230,1	38357	310,4	20018	92,2	26495	122,1
Донецька	14456	133,2	12994	103,9	21005	158,6	28228	213,2	21702	93,3	19677	84,6
Житомирська	10623	165,8	9231	125,0	16462	210,5	22970	293,7	33449	243,6	18547	135,1
Закарпатська	4466	54,4	9848	104,1	5656	56,4	11067	110,4	22945	130,4	10796	61,3
Запорізька	20969	199,0	18843	155,2	26236	204,1	32082	249,5	17502	77,5	23126	102,4
Ів.-Франківська	5688	63,9	8510	83,0	15992	147,3	13067	120,4	26147	137,2	13881	72,8
Київська	14838	149,0	15513	135,2	26623	219,2	43127	355,1	39930	187,2	28006	131,3
Кіровоградська	32108	321,2	24694	214,4	32066	263,0	45626	374,1	32834	153,3	33466	156,3
Луганська	12520	151,6	7308	76,8	15093	149,8	27745	275,3	27039	152,8	17941	101,4
Львівська	41277	497,8	36226	379,2	36414	360,0	35410	350,1	14614	82,3	32788	184,6
Миколаївська	28132	342,7	20949	221,5	29009	289,6	34973	349,2	39498	224,6	30512	173,5
Одеська	26035	297,4	13182	130,7	21031	196,9	22600	211,6	13128	70,0	19195	102,3
Полтавська	26500	248,4	21749	177,0	25302	194,4	43057	330,8	25948	113,5	28511	124,8
Рівненська	24190	247,4	9350	83,0	11875	99,5	17858	149,7	20237	96,6	16702	79,7
Сумська	6046	66,0	4138	39,2	7807	69,8	21483	192,1	28624	145,8	13620	69,4
Тернопільська	30958	330,9	28836	267,6	20088	176,0	37499	328,5	28312	141,3	29139	145,4
Харківська	14608	144,3	9278	79,5	17691	143,2	36440	295,0	27406	126,4	21085	97,2
Херсонська	20282	187,7	19026	152,8	21872	165,9	34308	260,2	18377	79,4	22773	98,4
Хмельницька	26486	246,5	9928	80,2	21371	163,1	26892	205,2	27239	118,3	22383	97,2
Черкаська	25433	205,1	24614	172,3	27043	178,8	46516	307,5	41494	156,2	33020	124,3
Чернівецька	22731	214,7	4589	37,6	5656	43,8	22839	176,8	17582	77,5	14679	64,7
Чернігівська	20841	274,0	16724	190,9	10234	110,3	24816	267,4	29480	180,9	20419	125,3
Коефіцієнт парної кореляції	0,221		0,091		0,227		0,458		-0,106		0,249	

Джерело: авторські розрахунки на основі офіційних даних Державної служби статистики України.

Аналогічно виконано розрахунки за даними аграрних підприємств у розрізі областей України за 2008–2011 рр. У тому разі, коли коефіцієнт рентабельності рослинництва мав від'ємне значення, грошову оцінку ріллі визначали лише за абсолютною рентою як добуток абсолютного рентного доходу (1,6 ц/га) на середню ціну реалізації зерна аграрними підприємствами в цілому в Україні у відповідному році, тобто диференціальну ренту під час розрахунків не враховували. Узагальнені результати наведено в табл. 3.

Як свідчать наведені дані, розрахункова грошова оцінка ріллі у середньому за 2008–2012 рр. коливалася від 13620 грн/га у Сумській області до 33020 грн/га в Черкаській області, що становить 69,4 % і 124,3 % від чинної нормативної грошової оцінки ріллі відповідно. За аналізований період спостерігаються суттєві коливання розрахункової грошової оцінки ріллі як у часі, так і в просторі, однак у переважній більшості її значення було більшим проти чинної нормативної грошової оцінки ріллі, що особливо характерно протягом 2008–2011 рр., тобто до того періоду часу, поки не було застосовано коефіцієнт зміни рентного доходу 1,756. Аналіз коефіцієнтів парної кореляції свідчить про наявність помірного кореляційного зв'язку між розрахунковою та чинною грошовою оцінкою ріллі аграрних підприємств (у середньому за 2008–2012 рр. $r = 0,249$), хоча за роками цей коефіцієнт коливався, а у 2012 р. мав навіть від'ємне значення. Таким чином, визначена на підставі фактичних даних про результати господарської діяльності аграрних підприємств у рослинництві грошова оцінка ріллі відображає зміни в економіці сільськогосподарських реформувань і теоретично може бути застосована в економічному механізмі регулювання земельних відносин в аграрному секторі економіки України.

Література

1. Сафонова В.І. Проблеми грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення напередодні ринку землі в Україні / В. І. Сафонова // АгроІнКом. – 2008. – № 1–2. – С. 83–88.
2. Руденко Н. Прибутки будуть... щоправда, не у всіх / Н. Руденко // Агроперспектива. – 2013. – № 11 (162). – С. 28–35.